

Sygn. akt III AUa 712/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 października 2017 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Maria Pietkun

Sędziowie: SSO del. Izabela Głowacka-Damaszko

SSA Irena Różańska-Dorosz (spr.)

Protokolant: Monika Horabik

po rozpoznaniu w dniu 13 października 2017 r. we Wrocławiu

na rozprawie

sprawy z wniosku **Z. C.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W.**

o wysokość kapitału początkowego

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W.

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 7 lutego 2017 r. sygn. akt IX U 124/16

zmienia zaskarżony wyrok o tyle, że obniża wartość kapitału początkowego do kwoty 111.973,84 zł.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 7 lutego 2017 r. Sąd Okręgowy we Wrocławiu IX Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział we W. z dnia 9 grudnia 2015 r. i ustalił, iż kapitał początkowy wnioskodawcy Z. C. ustalony na dzień 1 stycznia 1999 r. wynosi 112.561,13 zł.

Rozstrzygnięcie to oparł Sąd Okręgowy na następujących ustaleniach faktycznych:

Strona pozwana decyzją z dnia 9 grudnia 2015 r. ustaliła wnioskodawcy wartość kapitału początkowego na dzień 1 stycznia 1999 r. w kwocie 102.249,07 zł, przyjmując wynagrodzenie z dziesięciu kolejnych najkorzystniejszych lat kalendarzowych, tj. z lat 1977-1986. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru (dalej: wwpw) wyniósł 78,02%. We wnioskowanym przez w/w 10-leciu 1980-1989 wwpw wynosi 65,45%, natomiast w 10-leciu 1981-1990 - 65,23%.

Podstawę wymiaru kapitału początkowego w kwocie 952,54 zł ustalono w wyniku pomnożenia wwpw wynoszącego 78,02% przez kwotę bazową 1220,89 zł. Do ustalenia wysokości kapitału początkowego przyjęto okresy składkowe przypadające przed dniem 1 stycznia 1999 r. wynoszące 21 lat, 8 miesięcy i 13 dni, tj. 260 miesięcy. Do ustalenia kapitału początkowego nie uwzględniono okresu od 1 grudnia 1992 r. do 22 lutego 1993 r., ponieważ wnioskodawca był zarejestrowany w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotny bez prawa do zasiłku.

W wyniku analizy odwołania wnioskodawcy oraz dołączonych do nich dodatkowych dokumentów organ rentowy wydał kolejną decyzję w dniu 15 stycznia 2016r., którą ponownie ustalił wartość kapitału początkowego na dzień 1 stycznia 1999 r. w kwocie 984,16 zł przy przyjęciu wwpw w wysokości 80,61%, przy uwzględnieniu wysokości kapitału początkowego w kwocie 104.111,26 zł.

Organ rentowy poinformował wnioskodawcę, że przedłożone kartoteki płacowe za lata 1982, 1983, 1986, 1987 nie stanowią środka dowodowego, ponieważ nie zostały opatrzone pieczętą imienną osoby dokonującej wpisu. Nie uwzględniono również nagrody jubileuszowej, ponieważ w piśmie z dnia 17 lutego 1989 r. nie wskazano podstawy, od jakiej została ustalona.

Wnioskodawca Z. C., rolnik, w okresie od 23 lipca 1973 r. do 31 sierpnia 1990 r. pracował w Spółdzielni (...) w U., jako kierownik Zakładu w L..

S. J., główna księgowa, w okresie od 1 czerwca 1978 r. do 1991 r. pracowała w (...) w U., najpierw jako zastępca głównego księgowego, a następnie jako główna księgowa. Prowadziła sprawy związane z księgowością, do jej obowiązków należało sporządzanie bilansów, wnioskodawcę poznała w pracy, był kierownikiem w Zakładzie w R.. Gdy przyszła do pracy do (...), to był on już tam zatrudniony. W (...) były sporządzane listy płac, a z list płac było nanoszone wynagrodzenie na kartoteki. Zajmowali się tym dwaj pracownicy księgowości.

Po okazaniu S. J. kartotek wynagrodzeń powoda za lata 1982, 1983, 1986 i 1987 potwierdziła, że są to oryginalne kartoteki (...). Kierownicy dostawali dodatki funkcyjne, premię motywacyjną, premię regulaminową, wszystko to znajduje się na tych kartotekach. Kartoteki oraz listy płac po likwidacji (...) przekazane zostały likwidatorowi - M. N..

S. J. nie sporządzała kartotek, ale wnioskodawca zwrócił się do niej o pomoc w naliczeniu rocznych wynagrodzeń i porównując te kartoteki z angażami, które jej przedstawił, zrobiła zestawienie, na podstawie kartotek. Premie, dodatki funkcyjne i wynagrodzenie zasadnicze miało odzwierciedlenie na listach płac i te składniki były oskładkowane. Nagrody, odprawy były nieoskładkowane. Powinny być też wpisy w legitymacjach ubezpieczeniowych, ale pracownicy nie zawsze przychodzili. Z list płac wynagrodzenia były nanoszone na kartoteki. To, co znajdowało się na listach płac, jest na kartotekach.

S. J. na podstawie umowy o pracę wnioskodawcy i kartotek wykonała zestawienie, złożone do akt. Zestawienie zrobiła na podstawie swojej wiedzy i angaży. Wnioskodawca nigdy nie miał zabranej premii, był bardzo dobrym kierownikiem, po żniwach był jeszcze dodatkowo premiovany, premia była regulaminowa.

I. D. od stycznia 1974 r. do grudnia 1987 r. pracowała w (...) w U., jako księgowa ds. płac i ubezpieczeń społecznych. Wnioskodawca był kierownikiem w R.. Był bardzo dobrym kierownikiem i zawsze dostawał największe premie. W Spółdzielni było zatrudnionych około 80 osób, świadek wpisywała z list płac płace wszystkich pracowników do książeczki ubezpieczeniowej i na kartoteki, ale pracownicy nie zawsze przychodzili po wpis.

Po okazaniu I. D. kartotek zeznała, że są to kartoteki przez nią sporządzane, zawsze ona je wypełniała, są to oryginalne kartoteki. Na kartotekach były oznaczone wszystkie składniki, nie były oskładkowane tylko działki i za mieszkanie. Listy płac były podpisane i zatwierdzane. Były premie kwartalne, miesięczne i premia za żniwa, premie były płacone według angażu.

Biegły sądowy z zakresu księgowości emerytalno-rentowej w opinii wyliczył wysokość kapitału początkowego przy uwzględnieniu danych zawartych w kartotekach wynagrodzeń za lata 1982-1983 oraz 1986-1987. Kartoteki wynagrodzeń wnioskodawcy zawierają następujące składniki wynagrodzeń jak: wynagrodzenia zasadnicze, dodatek funkcyjny, dodatek za staż pracy, premia, godziny nadliczbowe, nagroda dyrektora, urlop, dodatki za działki i mieszkanie.

Wynagrodzenia wnioskodawcy wynosiły: za 1982 r. - 110.630,00 zł, za 1983 r. - 140.905,00 zł, za 1986 r. - 338.633,00 zł i za 1987 r. - 421.836,00 zł.

Biegła od tych wynagrodzeń odliczyła wynagrodzenia nie objęte obowiązkiem odprowadzania składek społeczne lub ubezpieczenia emerytalne. Wynagrodzenia wnioskodawcy po pomniejszeniu o składniki o nazwie „działka” oraz „mieszkanie” wynoszą: za 1982 r. - 110.630,00 zł - 8 00,00 zł = 102.630,00 zł; za 1983 r. - 140.905,00 zł - 4 400,00 zł = 140 905,00 zł; za 1986 r. - 338.633,00 zł - 3 600,00 zł = 335 033,00 zł i za 1987 r. - 421.836,00 zł - 3 600,00 zł. = 418 236,00 zł.

Obliczony wskaźnik wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego za lata 1978-1987 z 10 lat kalendarzowych najkorzystniejszych a ujmujących zarobki wnioskodawcy za lata 1982-1983 i 1986-1987 wynosi 89,82%. Podstawę wymiaru kapitału początkowego ustalono w wyniku pomnożenia wwpw wynoszącego 89,82% przez kwotę 1.220,89 zł, tj. kwotę bazową ($89,82\% \times 1.220,89 \text{ zł} = 1.096,60 \text{ zł}$).

Biegły wskazał, że wartość (wartość hipotetyczna) kapitału początkowego w oparciu o akta organu rentowego, akta osobowe, kartoteki wynagrodzeń z okresu zatrudnienia powoda w Spółdzielni Kółek Rolniczych w L. - U., kart wynagrodzeń za lata 1982 - 1983 i 1986 - 1987 oraz zeznania świadków i wnioskodawcy wynosi **112.527,69 zł**.

Organ rentowy wniósł zastrzeżenia do opinii uzupełniającej biegłego sądowego z dnia 24 października 2016 r. Po ponownym uzupełnieniu opinii biegły ustalił wysokość kapitału początkowego na dzień 1 stycznia 1999 r. w kwocie **112.561,13 zł**. Organ rentowy wniósł zastrzeżenia do opinii uzupełniającej.

Przy tak poczynionych ustaleniach faktycznych Sąd okręgowy uznał, że odwołanie wnioskodawcy zasługiwało na uwzględnienie.

Spór dotyczył ponownego ustalenia i przeliczenia kapitału początkowego po uwzględnieniu wynagrodzenia otrzymywanego przez wnioskodawcę w Spółdzielni Kółek Rolniczych.

Zgodnie z § 21 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 listopada 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz.U 2011.237.1412) środkiem dowodowym stwierdzającym wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu oraz uposażenia przyjmowanego do ustalenia podstawy wymiaru emerytury lub renty są zaświadczenia pracodawcy lub innego płatnika składek, legitymacja ubezpieczeniowa lub inny dokument, na podstawie którego można ustalić wysokość wynagrodzenia, dochodu, przychodu lub uposażenia od którego odprowadzono składki na ubezpieczenia społeczne. W przypadku braku dokumentacji płacowej wysokość wynagrodzenia może być potwierdzona na podstawie innej wiarygodnej dokumentacji, którą mogą stanowić dokumenty znajdujące się w aktach osobowych pracownika, na przykład umowa o pracę, angaże, pisma o powołaniu, mianowaniu lub inne pisma pracodawcy, w których określone było wynagrodzenie pracownika.

Uwzględniając wynagrodzenie z dokumentacji zastępczej obowiązuje zasada przyjęcia tylko takich składników wynagrodzenia określonego w aktach osobowych, które przysługiwało bezwarunkowo w czasie trwania zatrudnienia jako stałe składniki w określonej wysokości, na przykład: wynagrodzenie zasadnicze, stałe dodatki określone kwotowo lub procentowo od znanego kwotowo składnika. Inne składniki wynagrodzenia, tj. premia czy dodatki mogą być uwzględnione tylko w sytuacji podlegania składce na ubezpieczenie społeczne. Jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru składek w okresie pozostawania w stosunku pracy wskazanym do ustalenia podstawy wymiaru emerytury i renty, za podstawę wymiaru składek przyjmuje się kwotę obowiązującego w tym okresie minimalnego wynagrodzenia pracowników proporcjonalnie do okresu podlegania ubezpieczeniu i wymiaru czasu pracy (art. 15 ust. 2 a ustawy emerytalnej).

Sąd po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, przesłuchaniu świadków i wnioskodawcy oraz w oparciu o opinię główną i opinie uzupełniające biegłego sądowego z zakresu rachunkowości i księgowości uznał, że żądanie wnioskodawcy zasługuje na uwzględnienie.

Sąd dał wiarę zeznaniom wnioskodawcy i świadków, które były spójne, logiczne i wzajemnie się uzupełniały. Również opinie biegłego z zakresu rachunkowości i księgowości były wyczerpujące i zasługiwały na uwzględnienie,

bowiem zostały sporządzone w sposób obiektywny, rzetelny oraz zawierały jasne i pełne uzasadnienie. Opinie te są wewnętrznie spójne i jednoznaczne oraz wydane w oparciu o dużą wiedzę teoretyczną, jak i wieloletnią praktykę.

Mając na uwadze powyższe rozważania, Sąd Okręgowy doszukał się podstaw do uwzględnienia odwołania wnioskodawcy i zmienił zaskarżoną decyzję na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.

Z powyższym wyrokiem nie zgodziła się stronna pozwana wywodząc apelację, w której zarzuciła:

1) naruszenie prawa materialnego, a to art. 174 i art. 15 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U.2016.887) przez przyjęcie do ustalenia podstawy wymiaru kapitału początkowego zawyżonego wynagrodzenia w latach 1982. 1986 i 1987 na podstawie niemiarodajnej opinii biegłego z zakresu rachunkowości i księgowości,

2) naruszenie przepisów prawa procesowego, a to art. 233 § 1 k.p.c. przez błędną ocenę mocy i wiarygodności materiału dowodowego, co w konsekwencji doprowadziło do wyliczenia zawyżonego kapitału początkowego na dzień 1 stycznia 1999 r. w kwocie 112.561,13 zł.

Wskazując na powyższe podstawy apelacji strona pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie odwołania ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Wnioskodawca wniósł o oddalenie apelacji strony pozwanej.

Sąd Apelacyjny zważył:

Apelacja strony pozwanej jest zasadna.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd I instancji zgromadził w sprawie wystarczający dla rozstrzygnięcia sprawy materiał dowodowy, ale jednocześnie nie można w pełni zaakceptować dokonanej przez ten Sąd oceny zgromadzonych dowodów, co w konsekwencji doprowadziło do częściowej zmiany wydanego przez Sąd Okręgowy orzeczenia.

Istota sporu w sprawie dotyczyła prawidłowości obliczenia kapitału początkowego wnioskodawcy, który zarzucał, że w zakresie dotyczącym lat 1982-1983 i 1986-1987 organ rentowy zaniżył jego dochody, co ostatecznie wpłynęło na obniżenie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego.

Poprzedzając rozważania dotyczące spornej kwestii powtórzenia wymaga, że zgodnie z treścią przepisu art. 173 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j.: Dz. U.2017.1383 ze zm.) dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., którzy przed dniem wejścia w życie ustawy opłacali składki na ubezpieczenie społeczne lub za których składki opłacali płatnicy składek, ustala się kapitał początkowy. Zgodnie z ust. 2 kapitał początkowy stanowi równowartość kwoty obliczonej według zasad określonych w art. 174 pomnożonej przez wyrażone w miesiącach średnie dalsze trwanie życia ustalone zgodnie z art. 26 ust. 3 dla osób w wieku 62 lat. Jednocześnie w myśl przepisu art. 174 ust. 1 ustawy emerytalnej kapitał początkowy ustala się na zasadach określonych w art. 53, z uwzględnieniem ust. 2-12. Stosownie do treści ustępu 3 tego artykułu podstawę wymiaru kapitału początkowego ustala się na zasadach określonych w art. 15, 16, 17 ust. 1 i 3 oraz art. 18, z tym że okres kolejnych 10 lat kalendarzowych ustala się z okresu przed dniem 1 stycznia 1999 r.

Przepis art. 15 ust. 1 stanowi, że podstawę wymiaru emerytury i renty stanowi ustalona w sposób określony w ust. 4 i 5 przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe lub na ubezpieczenie społeczne na podstawie przepisów prawa polskiego w okresie kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę lub rentę, z uwzględnieniem ust. 6 i art. 176. Jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru składek w okresie pozostawiania w stosunku pracy wskazanym do ustalenia podstawy wymiaru emerytury i renty, za podstawę wymiaru składek

przyjmuje się kwotę obowiązującego w tym okresie minimalnego wynagrodzenia pracowników, proporcjonalnie do okresu podlegania ubezpieczeniu i wymiaru czasu pracy (ust. 2a, którego naruszenie zarzuca skarżący).

Poza sporem jest, że Z. C., w okresie od 23 lipca 1973 r. do 31 sierpnia 1990 r., zatrudniony był w Spółdzielni (...) w U., na stanowisku Kierownika Zakładu (...) w L..

Sąd Okręgowy, powołując się na opinię biegłego przyjął, że w spornych latach wnioskodawca otrzymał następujące wynagrodzenia: za 1982 r. - 102.630,00 zł; za 1983 r. - 140 905,00 zł; za 1986 r. - 335 033,00 zł i za 1987 r. - 418 236,00 zł.

Z takim poglądem nie można się jednak zgodzić. Słusznie bowiem wskazuje apelujący organ rentowy, że w prawie ubezpieczeń społecznych, a w szczególności w sytuacji ustalania zarobków danego ubezpieczonego dla celów ustalania wysokości świadczeń z ubezpieczenia społecznego, nie ma miejsca na jakiegokolwiek domniemania, czy wyliczenia hipotetyczne w odniesieniu do kwot uzyskiwanych wynagrodzeń, od których ustala się i odprowadza składki na ubezpieczenia społeczne. W prawie ubezpieczeń społecznych obowiązuje zasada, że wysokość świadczeń należnych ubezpieczonemu ma być pochodną składek na ubezpieczenia obliczonych od ich wynagrodzeń, których nie można dowolnie ustalać lecz na podstawie wykazu zarobków potwierdzonych przez zakład pracy.

Po ponownej analizie dokumentacji płacowej należy stwierdzić, że biegła błędnie wyliczyła wynagrodzenia wnioskodawcy za lata 1982, 1986 i 1987.

I tak w odniesieniu do 1982 r. według biegłej wynagrodzenie, które winno być uwzględnione na ten rok wynosi 119.300 zł (k. 102 a.s.), natomiast prawidłowo ustalona wysokość tego wynagrodzenia winna wynosić **114.175 zł**, bowiem od kwoty wyliczonej przez biegłą należy odliczyć kwotę 4.125 zł premii za 1981 r. oraz kwotę 1.000 zł wypłaconej tytułem rekompensaty dla członków rodziny za miesiąc styczeń, której nie uwzględnia się przy ustalaniu podstawy wymiaru składek.

Odnosnie 1986 r. według biegłej wynagrodzenie, które winno być uwzględnione na ten rok wynosi 344.903 zł (k. 103 a.s.), natomiast prawidłowo ustalona wysokość tego wynagrodzenia winna wynosić **334.803 zł**, bowiem od kwoty wyliczonej przez biegłą należy odliczyć kwotę 10.000 zł nagrody dyrektora z uwagi na brak informacji za co oraz z jakiego funduszu była ona wypłacona, wobec tego brak było możliwości stwierdzenia, czy podlegała ona oskładkowaniu. Z zeznań głównej księgowej wynikało, że od nagród i odpraw nie odprowadzano składek. Od wskazanego przez biegłą wynagrodzenia należało również odliczyć kwotę 1.510 zł wypłaconą tytułem wyrównania, gdyż brak było informacji z jakiego tytułu zostało ono wypłacone i czy od tego wyrównania została odprowadzona składka na ubezpieczenia społeczne i do tak ustalonego wynagrodzenia należało doliczyć kwotę 1.410 zł tytułem rekompensaty za miesiąc sierpień 1986 r., bowiem od 1 lutego 1982 r. zmienione zasady naliczania rekompensaty, którą ustalano na podstawie wynagrodzenia obliczonego jak za urlop wypoczynkowy, gdyby był wykorzystany w styczniu 1982 r.

W odniesieniu do 1987 r. według biegłej wynagrodzenie, które winno być uwzględnione na ten rok wynosi 418.136 zł (k. 103 a.s.), natomiast prawidłowo ustalona wysokość tego wynagrodzenia winna wynosić **416.136 zł**, bowiem od kwoty wyliczonej przez biegłą należy odliczyć kwotę 2.000 zł wypłaconą tytułem wyrównania, gdyż brak było informacji z jakiego tytułu zostało ono wypłacone i czy od tego wyrównania została odprowadzona składka na ubezpieczenia społeczne.

Uszło uwadze Sądu Okręgowego, że do ustalenia podstawy wymiaru emerytur i rent nie przyjmuje się tych składników wynagrodzenia w gotówce i w naturze z tytułu wykonywania pracy w ramach stosunku pracy, od których nie ma obowiązku odprowadzania składek na ubezpieczenie społeczne. Z kolei przy ustalaniu, czy istniał obowiązek opłacania składek od określonych składników wynagrodzeń, stosuje się przepisy obowiązujące w okresie, z którego wynagrodzenie jest uwzględniane w podstawie wymiaru, przy czym zasada jest doliczanie składników wynagrodzenia do tego roku, za który przysługiwały.

W spornym okresie w latach 1982-1987 obowiązywały przepisy, które regulowały obowiązek opłacania składek na ubezpieczenia społeczne od określonych składników, były to następujące akty prawne:

- rozporządzenie Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 27 grudnia 1983 r. w/s podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne za pracowników uspołecznionych zakładów pracy (Dz.U. nr 73, poz. 332) - obowiązujące do 31 grudnia 1989 r.,
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 1987 r. w/s zgłaszania pracowników do ubezpieczenia społecznego oraz składek na to ubezpieczenie (Dz.U. nr 37, poz. 211 ze zm.) - obowiązujące od 1 stycznia 1987 r. do 31 grudnia 1989 r.,
- uchwała nr 33 Rady Ministrów z dnia 25 marca 1983 r. w/s klasyfikacji składników wynagrodzeń (MP nr 15, poz. 85),
- zarządzenie nr 21 Prezesa GUS z dnia 18 maja 1984 r. w/s klasyfikacji składników wynagrodzeń (Dz. Urz. GUS nr 3, poz. 6).

Reasumując powyższe rozważania należy stwierdzić, że kapitał początkowy ustalony na dzień 1 stycznia 1999 r. dla wnioskodawcy Z. C. wyliczony z lat 1978-1987 winien wynosić 111.973,85 zł, a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru kapitału początkowego wynosi 91,55%.

Mając to na uwadze Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c., zmienił zaskarżony wyrok obniżając przyjętą przez Sąd Okręgowy wartość kapitału początkowego do wysokości 111.973,84 zł.

SSO del. Izabela Głowacka-Damaszko SSA Maria Pietkun SSA Irena Różańska-Dorosz

R.S.